

Шевцова М. Л.

Маріупольський державний університет, Наукова бібліотека

УДК 027.702.1(477)(045)

ІНФОРМАЦІЙНА ПІДТРИМКА НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК НАПРЯМ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕКИ ВНЗ

У статті визначені інноваційні напрями діяльності бібліотек ВНЗ, зокрема інформаційно-аналітична діяльність. Висвітлено новітні інформаційні методи поширення наукових досліджень у світовий науковий простір. Розглянуто роль інформаційно-бібліографічного відділу НБ МДУ в забезпеченні інформаційної підтримки наукової діяльності вузу.

Ключові слова: інформаційно-аналітична діяльність, інформаційна підтримка, міжнародні наукометричні бази, бібліотека ВНЗ, інформаційно-бібліографічний відділ, НБ МДУ.

Реформування освітньої системи в Україні мало безперечний вплив на стратегічний розвиток бібліотек вищих навчальних закладів (далі ВНЗ). Сьогодні бібліотеки ВНЗ – це відкриті документальні комунікативні системи, які приймають безпосередню участь у науково-освітньому, інформаційному, міжкультурному та виховному процесах.

Модернізація та інформатизація вищої освіти сприяли переосмисленню ролі в інформаційно-освітньому просторі та впровадженню інноваційних напрямів в діяльність бібліотек ВНЗ, серед яких можна виділити: інформаційну підтримку в поширенні результатів науково-дослідницької діяльності вчених університету в просторі віртуальних комунікацій; розширення педагогічної практики бібліотекарів у напрямку формування інформаційної культури спільноти ВНЗ; реструктурування бібліотек і створення в них спеціалізованих інформаційно-аналітичних підрозділів як одного із засобів оптимізації діяльності та їх адаптування до нової соціально-комунікативної реальності [5, с. 6].

Серед зазначених напрямів, особливу увагу привертає інформаційно-аналітична діяльність, яка покликана підтримувати та забезпечувати освітній і науковий процеси у вищому навчальному закладі. Необхідність застосування цього виду діяльності постала в зв'язку з різноманіттям та надмірністю інформації, автоматизацією інформаційних процесів, необхідністю пошуку нових рівнів аналізу та обробки інформаційних потоків в сучасному світі. Таким чином актуальність дослідження інформаційно-аналітичної

діяльності бібліотек ВНЗ полягає у виявленні нових ефективних форм і методів забезпечення інформаційних потреб користувачів та підвищення ролі аналітичних технологій у створенні нових інформаційних продуктів і послуг.

Загальнотеоретичне осмислення об'єктивних засобів розвитку та функціонування інформаційно-аналітичної діяльності у бібліотечній галузі детально досліджували Г. Сілкова, В. Ільганаєва, Н. Сляднева, Н. Кушнарєнко, І. Давидова. Автори визначають інформаційно-аналітичну діяльність як особливу сферу людської діяльності, покликану забезпечити інформаційні потреби суспільства за допомогою аналітичних технологій через переробку вихідної інформації й здобуття якісно нових знань [3, с. 26]. Зміст, специфіку, особливості застосування та результати практичного досвіду організації інформаційно-аналітичної діяльності у вітчизняних бібліотеках висвітлено в працях Н. Вітушко, О. Ворошилова, А. Павленко. Значний внесок в розробку різних аспектів інформаційно-аналітичної діяльності зробили О. Кобелев, В. Захарова, Л. Філіпова, В. Пальчук, О. Постельжук, В. Бондаренко та інші. Можна констатувати, що інформаційно-аналітичну діяльність бібліотек розглядають з точки зору вирішення проблем ефективного управління окремою бібліотекою чи бібліотечною галуззю в цілому або як складову інформаційно-бібліографічного обслуговування користувачів.

Традиційно, основним інструментарієм інформаційно-аналітичної діяльності в бібліотекознавстві вважають поточні та ретроспективні показники літератури, аналітичні огляди, тематичні довідки, дайджести, бюлетені тощо. Впровадження в бібліотечну справу сучасних технічних засобів розширило можливості інформаційно-бібліографічного обслуговування в якісно новому підході до задоволення інформаційних запитів користувачів бібліотек ВНЗ і заклало підстави для створення нових інформаційно-аналітичних послуг. На сучасному етапі в арсеналі інформаційно-бібліографічного обслуговування з'явилися новітні інформаційні методи – моніторинг, бібліометрія та наукометрія, спрямовані на дослідження та виявлення розвитку показників і діагностику інформаційних об'єктів.

Використання новітніх методів стало результатом втілення наступних сучасних тенденцій інформаційних процесів, які відбуваються в науково-освітньому просторі:

- поширення результатів наукових досліджень учених інституції у світовому науковому інфопросторі та забезпечення стійкого доступу до них;
- створення інтегрованих інформаційних середовищ у відповідності з профілями діяльності університетської науки;

- впровадження моделі «Бібліотека як видавець»;
- активізації інформаційної аналітики;
- популяризація досягнень науки в суспільстві та ін. [5, с. 78].

На сьогодні саме наукові та університетські бібліотеки займають провідну роль в підвищенні представництва української науки в світовому науковому просторі, їм відведена головна роль у формуванні нової інформаційно-технологічної інфраструктури науки. Серед університетських бібліотек, які активно займаються поширенням результатів наукових досліджень, можна виділити наукову бібліотеку Національного університету «Києво-Могилянська академія», науково-технічну бібліотеку Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту ім. академіка В. Лазаряна, наукову бібліотеку Одеського національного університету, наукову бібліотеку Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" та інші. Аналіз стану та практичний досвід цих бібліотек розглядається в працях вчених С. Назаровця, М. Подрезової, Т. Ярошенко, Т. Колесникової, Д. Соловяненка.

Використовуючи досвід провідних університетських бібліотек, значну роботу щодо інформаційного забезпечення науково-дослідної діяльності проводить наукова бібліотека Маріупольського державного університету. Ця робота здійснюється за кількома напрямками: організація друкованого та електронного наукового фонду відповідно до спеціальностей університету та напрямів його науково-дослідної діяльності; створення власних електронних інформаційних ресурсів та надання доступу до зовнішніх інформаційних ресурсів; надання інформаційно-бібліографічних послуг; сприяння інтеграції університетської науки у світовий науковий простір.

Інформаційно-бібліографічний відділ наукової бібліотеки МДУ з кінця 2012 року активно приймає участь в інформаційному супроводі видання збірника наукових праць «Вісник Маріупольського державного університету» (далі «Вісник МДУ»), до складу якого входять 5 серій: «Філологія», «Історія. Політологія», «Економіка», «Право», «Філософія, культурологія, соціологія».

У 2013 р. було проведено роботу з реєстрації усіх серій видання «Вісник МДУ» у міжнародній наукометричній базі Index Copernicus (Польща). Index Copernicus здійснює індексування, оцінювання наукової якості журналів, а також є платформою для наукового співробітництва та виконання спільних наукових проектів. Щорічно у співробітництві з відповідальними секретарями усіх серій видання заповнюється анкета, запропонована наукометричною базою. У 2014 р. було укладено договір між МДУ та наукометричною

базою РІНЦ (Російський індекс наукового цитування, РФ) з приводу включення до наукометричної бази усіх серій «Вісника МДУ». Це надало можливість зробити видання доступним для чисельної слов'яномовної наукової аудиторії.

Наступним кроком в інтеграції наукових видань МДУ було включення усіх серій «Вісника МДУ» до наукової електронної бібліотеки Cyberleninka (РФ). Ця наукова електронна бібліотека працює на засадах відкритого доступу (Open Access), забезпечуючи безкоштовний оперативний повнотекстовий доступ до наукових публікацій. Завдяки співробітництву з цією електронною бібліотекою «Вісник МДУ» у повнотекстовому варіанті включено до наступних репозитаріїв наукової інформації:

- пошукова служба BASE (Німеччина), яка є одним з найпотужніших постачальників актуальних даних про наукові публікації європейських вчених;
- реєстр репозитаріїв відкритого доступу ROAR та довідник репозитаріїв відкритого доступу OpenDOAR (Великобританія);
- міжнародна спеціалізована наукометрична БД Research Papers in Economics (RePEc);
- OpenAIRE – проект доступу до результатів здійснених на території європейських держав наукових досліджень, у тому числі до тих, які фінансуються Європейським Союзом, а також проводяться в рамках програми «Горизонт-2020» (Великобританія) [2,с.20-22].

З 2015 року Cyberleninka експортує всі метадані про «Вісник МДУ» в базу даних світової електронної бібліотеки наукової періодики – EBSCO. В цьому ж році всі серії "Вісник МДУ» включено до Каталогу періодичних видань Ulrich's Periodicals Directory. Крім того, бібліотека долучилася до проекту «Українські наукові журнали», мета якого зібрати найнеобхіднішу науковцям інформацію про українські наукові видання задля підвищення рівня самих видань та публікаційної культури в цілому.

В Google Scholar, яка індексує повний текст наукових публікацій всіх форматів і дисциплін, задля підвищення рівня цитування та визначення індексу Хірша, було створено наукові профілі видання «Вісник МДУ» та індивідуальні профілі керівного складу університету. Відділ регулярно здійснює консультативно-практичну допомогу викладачам щодо створення та наповнення наукового профілю в цій системі. Дані про всі створені профілі передані до Національної бібліотеки України ім. Вернадського для участі в системі «Бібліометрика української науки». На сьогодні передано 23 профіля науковців і робота в цьому напрямку продовжується.

Нові підходи до відбору, аналізу й синтезу інформації, зміна функцій інформаційно-бібліографічного відділу послужили поштовхом до реорганізації відділу і створення інформаційно-аналітичного сектору. На сьогодні сектор виконує такі функції:

- супровід «Вісників МДУ» для передання до наукометричних баз даних (перекладацький аспект);
- підготовку та передання реферативної інформації на всі серії «Вісника МДУ» до реферативної бази даних «Україніка наукова»;
- відстеження затребуваності Вісників МДУ в електронних базах даних;
- співпраця з відповідальними секретарями усіх серій «Вісника МДУ» з приводу аналізу публікаційної активності Вісників: інформування про результати оцінювання наукової якості видання та інших наукометричних показників в міжнародних базах даних: РІНЦ, RePec, «Index Copernicus»;
- виконання індивідуальних запитів викладачів з відстеження затребуваності їхніх статей в електронних базах даних.

Сектор займається збором та вивченням інформації щодо світових та національних рейтингів вищих навчальних закладів, відстежуючи рейтинг МДУ в «Топ-200 Україна», Рейтинг МОН, «Webometrics» та ін. В перспективі планується інтеграція видань університету до міжнародних наукометричних баз Scopus та Web of Science, розширення методів аналітичної роботи, створенні нових інформаційних продуктів і послуг.

У підсумку зазначимо, що університетські бібліотеки активно шукають нові моделі розвитку: скеровують свою діяльність на поширення результатів науково-дослідницької діяльності вчених, проводять реструктурування й створюють нові інформаційно-аналітичні підрозділи для підтримки та забезпечення освітніх і наукових процесів університету. Подібні зміни в системі бібліотечної діяльності та використання новітніх бібліотечних ресурсів значно розширюють межі бібліотечного простору і виводять бібліотеки ВНЗ на принципово новий рівень функціонування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бахчиванжи, Г. П. Інформаційно-аналітичний сектор університетської бібліотеки / Г. П. Бахчиванжи // Вісник Одеського національного університету. Серія: Бібліотекознавство. Бібліографознавство. Книгознавство. – 2014. – Т. 19, Вип. 1. – С. 93–100.
2. Бурова, І. В. Інтеграція університетських наукових видань до світового наукового простору [Електронний ресурс] / І. В. Бурова // Науково-дослідна діяльність наукової

- бібліотеки Маріупольського державного університету : матеріали IV наук.-метод. семінару (25 лют. 2016 р.). – Маріуполь : МДУ, 2016. – С. 18–23. – Режим доступу: http://libr-margu.narod.ru/olderfiles/vudannja_statti/ndd_NB_MDU_2016_018-023.pdf.
3. Кобелев, О. Інформаційна аналітика в організаційній структурі провідних бібліотек України (за матеріалами аналізу сайтів) / О. Кобелев, Н. Чжен // Вісник Книжкової палати. – 2014. – № 12. – С. 26–28.
  4. Подрезова, М. О. Інформаційно-аналітична діяльність наукової бібліотеки – пріоритетний напрямок розвитку бібліотечної справи / М. О. Подрезова // Бібліотеки та інформаційні ресурси у сучасному світі науки, освіти та культури : матеріали наук.-практ. конф. (7-10 жовт. 2013 р.). – Севастополь, 2013. – С. 89–99.
  5. Університетська бібліотека: нова сфера інформаційної взаємодії : монографія / за ред. В. О. Ільганаєвої, Т. О. Колесникової ; Дніпропетр. нац. ун-т залізн. трансп. ім. акад. В. Лазаряна. – Дніпропетровськ, 2016. – 202 с.
  6. Шакула, А. П. Інформаційне забезпечення науково-дослідної діяльності університету (на прикладі роботи НБ МДУ) [Електронний ресурс] / А. П. Шакула // Науково-дослідна діяльність наукової бібліотеки Маріупольського державного університету : матеріали I наук.-метод. семінару (29 листоп. 2012 р.). – Маріуполь : МДУ, 2013. – С.7–13. – Режим доступу: http://libr-margu.narod.ru/olderfiles/vudannja/ndd_NB_MDU_2013.pdf.

Шевцова М. Л.

Маріупольський державний університет, Научная библиотека

ИНФОРМАЦИОННАЯ ПОДДЕРЖКА НАУЧНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КАК НАПРАВЛЕНИЕ ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БИБЛИОТЕКИ ВУЗА

В статье определены инновационные направления деятельности вузовских библиотек, в частности информационно-аналитическая деятельность. Освещены новейшие информационные методы распространения научных исследований в мировое научное пространство. Рассмотрена роль информационно-библиографического отдела НБ МГУ в обеспечении информационной поддержки научной деятельности вуза.

Ключевые слова: информационно-аналитическая деятельность, информационная поддержка, международные наукометрические базы, библиотека вуза, информационно-библиографический отдел, НБ МГУ.

Shevtsova M. L.

Mariupol State University, Scientific Library

INFORMATION SUPPORT OF SCIENTIFIC ACTIVITY AS THE DIRECTION OF THE INFORMATION-ANALYTICAL ACTIVITY OF THE UNIVERSITY LIBRARY

The innovative activities of university libraries, including information and analytical activities are outlined in the article. New information methods of research distribution in the international scientific community are revealed. The supportive role of information-bibliographic department of Mariupol State University' scientific library in providing research activities of the university is considered.

Keywords: information-analytical activity, information support, university library, information-bibliographic, Mariupol State University' scientific library.